

XVI. YÜZYIL DİVAN ŞAİRİ MERDÜMÎ VE YAYIMLANMAMIŞ BİR KASİDESİ

Şermin BAKA TELLİ | ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5259-1541> | sermin.baka@giresun.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun-Türkiye/ Assoc. Asst. Prof.
Dr., Giresun University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Giresun-Türkiye ROR
ID: <https://ror.org/05szaq822>

Atıf Bilgisi/Citation: Baka Telli, Şermin. "XVI. Yüzyıl Divan Şairi Merdümî ve Yayınlanmamış Bir Kasidesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 35 (Aralık 2025), 65-75. <https://doi.org/10.15247/devdergisi.1775289> Baka Telli, Şermin. "XVI. Century Divan Poet Merdümî And An Unpublished Ode". *The Journal of Ottoman Literature Studies*, 35 (December 2025), 65-75. <https://doi.org/10.15247/devdergisi.1775289>

Geliş Tarihi/Date of Submission: 01.09.2025

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 03.10.2025

Yayın Tarihi/Date of Publication: 30.12.2025

Değerlendirme/Peer-Review: İki Dış Hakem-Çift Taraflı Körleme/Double anonymized-Two External

Araştırma Makalesi/Research Article

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./ It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited

Benzerlik Taraması/Plagiarism Checks: Yapıldı – Turnitin

Etik Bildirim/Complaints: divanedebyatidergisi@gmail.com

Çıkar Çatışması/Conflicts of Interest: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir/The author(s) has no conflict of interest to declare

Finansman/Grant Support: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır/The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) lisansı altında yayımlanmaktadır/Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

ISSN: 1308-6553

e-ISSN: 2792-0836

ÖZET

Kaynaklarda, Merdümî mahlasını kullanan iki şair tespit edilmiştir. *Riyâzü’ş-Şu‘arâ*’da yer alan bilgilere göre, bu şairlerden biri 971/1563 yılında vefat etmiştir. Ancak II. Selîm’in 1566’da tahta çıkmış olması, sözü edilen şairin çalışmamıza konu olan kasidenin müellifi olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Öte yandan diğer Merdümî’nin doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte II. Selîm’in cülusunun ardından kendisine Galata gümrük kâtipliği görevinin verildiği kaynaklarda belirtilmektedir. Dolayısıyla kasidenin her ne kadar ölüm tarihi bilinmese de II. Selîm döneminde hayatta olduğu anlaşılan bu Merdümî’ye ait olma ihtimali çok yüksektir.

Merdümî, Abdülkerîm Efendi’nin azatlı kölesi ve evlatlığı olan Amrî’nin (ö. 930/1523-24) oğludur. Şair, II. Selîm şehzade iken mutfak emini olarak görev yapmış ve sarayla yakın ilişkiler kurmuştur. II. Selîm tahta çıktıktan sonra hızla devlet kademelerinde yükselmiş ve Galata gümrük kâtipliğine getirilmiştir. Merdümî, hem şairler arasında hem de toplum içinde özgün ve dikkat çekici bir kişilik olarak tanınmıştır. Şairin eserlerine dair elimizde herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Fakat yapılan araştırmalar neticesinde bir kasidesi tespit edilmiştir. Söz konusu manzume, Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Yazma Eserler Koleksiyonu 005290 numarada kayıtlı 107 varaklı bir risale mecmuasında yer almaktadır. Bu çalışmada, Merdümî’nin neşredilmeyen kasidesi transkribe edilerek şekil ve muhteva açısından incelenmiş ve ilim âleminin istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Merdümî, II. Selîm, mecmua, şiir, kaside.

XVI. CENTURY DIVAN POET MERDÜMÎ AND AN UNPUBLISHED ODE

ABSTRACT

We currently know of two Ottoman poets by the name/alias, Merdümî. According to *Riyâzü’ş-Şu‘arâ*, one of them died sometime around 971 HD (1563 CE). However, he can’t possibly be the author of the qaside (ode) poem we’re to examine in this study, given that Sultan Selîm II came to power in 1566. Moreover, we don’t know when the other Merdümî was born or died, but sources do tell us that he began working as a customs secretary in Galata (Istanbul) shortly after Selîm II’s coronation. In light of that, we can infer that the poem in question most likely belongs to him, seeing that he was during Selîm’s reign.

Merdümî was the son of Abudülkerîm Efendi’s slave-turned-adopted son Amrî (d. 930 HD/1523-24). Merdümî joined the Ottoman royal family’s kitchen staff whilst Selîm II was still a prince, and therefore became rather close to him and his kin. After Selîm rose to power, Merdümî’s rank, too, elevated, where upon he was promoted to work in customs in Galata. From what we can gather, both his poetry and his role in society made him stand out above the rest – that is, he was unique. Nonetheless, we don’t know of any of his other poems beyond the qaside in question – which we had to dig hard for in order to find, to boot. The qaside was published in a 107-page (double sided) literary mejmua (005289), now housed at the Manuscripts Collection of Turkey’s Religious Affairs Administration Library. In this paper, we’ve both transcribed the poem into Latin alphabet, as well as analysed both its form and content for the greater benefit of the academic community.

Keywords: Merdümî, Selîm II, mejmua, poem, qaside.

Giriş

Arapça kökenli bir sözcük olan kaside, “on beş beyitten az olmamak üzere düzenlenen, ilk beyti kendi arasında, ondan sonra gelen beyitlerin ilk dizesinin serbest, ikinci dizelerin ise ilk beyit ile kafiyeli olması kuralına bağlı ve genellikle övgü şiiri olarak kaleme alınmış bulunan uzun manzume” (Parlatır, 2014, 855) şeklinde tanımlanmaktadır. Sözlük anlamı itibarıyla “niyet etmek, kastetmek, yaklaşmak, bir şeye doğru yönelmek” manalarına gelen “قصد” kasada kökünden türetilmiştir. Terim olarak ise belli bir amaçla söylenmiş, üzerinde düşünülmüş, gözden geçirilmiş şiir demektir (Elmalı, 2001, 562).

Türk edebiyatında belirli kurallar dâhilinde din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla kaleme alınan kaside, aslen Arap edebiyatına mahsus bir nazım şeklidir. Arap edebiyatının başlangıcını ve en parlak devrini teşkil eden Cahiliye Devri şiiri kasidelerden ibarettir. Arap şairleri, yazdıkları kasideleri yılda bir kez Taif yakınında Ukaz denilen yerde kurulan panayırda okurlardı. Burada yapılan şiir yarışmalarında galip gelen şiirler, altın yaldızla yazılıp Kâbe’nin duvarına veya Mekke’nin kapısına asılırdı. Bu şiirlere asılmış, ta’lik edilmiş anlamında “muallakât” adı verilirdi. Arap edebiyatının ilk örneklerinden olan bu kasidelerden yedisi çok tanınmış, bunlara “Muallaka-i Seb’a” (Yedi Askı) adı verilmiştir (Ekinci, 2019, 15). Muallaka-i Seb’a şairleri arasında İmrü’l-Kays, Tarafe, Zühayr, Lebîd, Amr b. Kulsum, Antare ve Hâris Bin Hilliza yer almaktadır. Söz konusu kasidelerde Cahiliye Dönemi şiirinin bütün özelliklerine rastlamak mümkündür. Bedevîlerin günlük yaşamları, gelenekleri ve çölün farklı yönleri bu şiirlerde anlatılmıştır. Bazen bir mersiye bir fahriye veya sevgiliyi öven, aşkı anlatan bir şiir türü olarak karşımıza çıkan kasideler, Arap edebiyatının en kadim ve en özgün numuneleri olarak değerlendirilmektedir. Abbâsîler Devri’nde kasidelerin içeriği değişmiş, saray hayatı şiirlere yansımıştır. Kasidelerde artık padişah, vezir ya da diğer devlet büyüklerinin övgüsü yapılmaya başlanmıştır. Bilhassa Harun Reşid devrinin önemli şairlerinden Ebû Nûvâs, kasideyi geleneksel kalıplarının dışına çıkartarak bazı yenilikler yapmıştır. O, şiirlerinde sevgilinin ayrılığı ve bu ayrılığın getirdiği hüznü işlememiş; bunun yerine, özgün fikirler ve ince mizah öğeleriyle kasidelerine farklı bir soluk kazandırmıştır. Abbâsîler Dönemi’nde kaside nazım şeklinde üç önemli isme rastlanır ki bunlar Ebû Temmâm, Buhtûrî ve Mütenebbî’dir. Türk edebiyatında Ebû Temmâm, Nâbî’ye; Mütenebbî ise Nefî’ye benzetilir (İsen vd., 2016, 250).

Fars edebiyatında kasidenin ilk örneklerine Sâsâniler Devri’nde rastlanmaktadır. Bu devrin önde gelen şairlerinden Rûdekî, Araplardan aldığı kaside şeklini bazı değişikliklerle daha olgun bir hâle getirmiştir. Gazneliler Devri’ne gelindiğinde Gazne’de Sultan Mahmûd’un sarayında yeni bir edebî çevre oluşmuştur. Sultan Mahmûd, sanata ve sanatçıya verdiği önemi göstermek maksadıyla sarayında 400 kadar maaşlı şairi istihdam etmiş ve kaside nazım şeklinin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sultânü’ş-şu’arâ olarak gösterilen Unsurî, sarayın resmî şairi olarak tanınmıştır. Bu dönemin büyük şairleri arasında Minuçehr, Ferruhî ve Esedî sayılabilir (Tolasa - İsen, 1982, 206-207).

Gaznelilerden sonra Selçuklular Devri’nde de edebî gelişme yükselişini sürdürmüş ve Fars edebiyatının -ilerleyen dönemde Türk şairleri üzerinde de önemli etkiler yaratan- sanatkârları bu dönemde yetişmiştir. Şiirlerindeki aşırı mübalağa ve dilindeki sağlamlıkla dikkat çeken Enverî; üslubunun şatafatlı, süslü ve ağır oluşuyla, nesiblerindeki derin, renkli ve parlak hayalleriyle okuyucuyu âdeta gerçek dünyadan soyutlayıp aklın ve mantığın ötesine sürükleyen Hâkânî; Sultan Sencer’in himayesinde edebî hayatını sürdüren Mu’izzî dönemin önemli şairleri arasında yer almaktadır. Bu dönemde, Harzemşahlar sarayında Reşîdüddîn Vativât ve Zahîrüddîn Fâryâbî gibi ünlü kaside şairleri yetişmiştir. Ayrıca anlamın güzelliğine hayalden daha fazla önem veren ve “Hallâk-ı Ma’ânî” olarak anılan Kemâl-i İsfahânî de klasik Türk edebiyatına büyük etkisi olan şairlerdendir. Moğol istilası sırasında yetişen Sa’dî-i Şirâzî, Timurlular Dönemi şairlerinden Hâcû-yı Kirmânî ve Selmân-ı Sâvecî, şiirlerindeki zarafet ve inceliklerinin yanı sıra şiir tekniğindeki ustalıklarıyla da tanınan ve Türk şairlerini etkileyen önemli isimlerdir. Söz konusu şairlerle birlikte Hâfız-ı Şirâzî, bu dönemin en büyük şiir ustası olarak tanınmış ve gazelleriyle ünlü olmasının yanı sıra kasideler de kaleme almıştır (İpekten, 2015, 44; Aydemir, 2002, 137).

Türk edebiyatında kaside nazım şeklinin kullanılmaya başlanması XIII. yüzyıla kadar uzanır. Bu dönemde Mevlânâ’nın 300’e yakın kasidesi bulunmakta olup bunlar şairin tevhîd ve münâcât türündeki şiirleridir. Farsça yazılmış olmalarına rağmen Mevlânâ’nın kasideleri Türk edebiyatı ve şairleri üzerinde büyük bir etki bırakmıştır (İpekten, 2015, 45; Aydemir, 2002, 138). XIII. yüzyıldan itibaren klasik Türk edebiyatında kullanılmaya başlayan kaside, XVI. yüzyılda gelişim göstererek XVII. yüzyılda zirveye ulaşmıştır. XIV. yüzyılda önceki yüzyıla kıyasla edebî açıdan çok daha verimli bir dönem olmuş ve Türkçe divanlar sayıca artmıştır. Bu dönemde, önceki dönemlerde yer almayan kaside, rubai ve diğer manzum şekiller divanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca birçok kaside ve gazel şairi yetişmiştir. Bu dönemin önde gelen şairleri arasında, Hz. Peygamber’in vefatını konu alan na’t türü kasideleriyle tanınan Şeyyâd Hamza (ö. 749/1348’den sonra), *Mantiku’t-Tayr* adlı eseriyle ünlü Gülşehrî (ö. 716-717/1317), Ahmedî (ö. 812/1410’dan sonra), Âşık Paşa (ö. 733/1332) ve *Süheyl ü Nev-bahar* adlı aşk mesnevisiyle tanınan Mes’ûd bin Ahmed (ö. 803/1400-01’den önce) yer almaktadır. Edebî dilin olgunlaşarak zirveye ulaşması, XVI. yüzyılın ikinci yarısına, yani Sultan Mehmed’in hocası ve veziri Ahmed Paşa (ö. 834-835/1497) dönemine kadar devam etmiştir ancak bu döneme kadar Ahmed Paşa ve Şeyhî (ö. 834/1431?) gibi şairlerin kasidelerine, XVI. yüzyıl şuara tezkirecileri pek fazla değer vermemiştir. Bu nedenle Ahmed Paşa, dönemin ilk kaside şairi

olarak kabul edilmiştir. Ayrıca kendisinin de Osmanlı Sultanı II. Murad’a (salt. 1421-1444 ve 1446-1451) 16 kaside yazdığı bilinmektedir. Bu dönemin bir başka önemli şairi olan Karamanlı Nizâmî’nin (ö. 874-878?/1469-1473?) *Dîvân*’ında 11 kaside yer almaktadır. Edebiyat tarihiyle ilgili kaynaklarda, divan edebiyatındaki en güzel kaside örneklerinin Osmanlı İmparatorluğu’nun zirveye ulaştığı XVI. yüzyılda verildiği vurgulanmaktadır. Bu dönemde şairlerin sayısında belirgin bir artış görülür. Bu şairler arasında Zâtî (ö. 954/1547), Fuzûlî (ö. 963/1556), Hayâlî (ö. 964/1557), Nev’î (ö. 1007/1599) ve Bâkî (ö. 1008/1600) gibi önemli isimler öne çıkmaktadır. XVII. yüzyılda ise Türk edebiyatının en büyük kaside şairi Nef’î (ö. 1044/1635) yetişmiştir. Bu nazım şeklinin gelişmesinde oldukça etkili olan Nef’î, kaside yazan hemen bütün şairlerce benimsenmiş ve örnek alınmıştır. Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılda siyasi ve ekonomik gücünü önemli ölçüde yitirmiş olsa da Lale Devri’nin öncüsü Sultan Ahmed (salt. 1603-1617) ile sonrasında tahta çıkan Sultan III. Selâm’ın (salt. 1789-1807) şair ve sanatçılara verdikleri destek sayesinde edebiyat alanında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu yüzyılda kasideleriyle dikkat çeken şairler arasında Yahyâ Nazım (ö. 1139/1727), Nedîm (ö. 1143/1730), Şeyh Gâlib (ö. 1213/1799) ve Enderûnlu Fâzıl (ö. 1225/1810) bulunmaktadır. XIX. yüzyılda da önceki asırlarda olduğu üzere çok sayıda kaside şairi yetişmiştir. Bunların başında Enderûnlu Vâsîf (ö. 1240/1824-25), Sürûrî (ö. 1229/1814), Keçeci-zâde İzzet Mollâ (ö. 1245/1829) ve Yenişehirli Avnî Bey (ö. 1301/1883) gibi şairler gelmektedir (Çınar, 2006, 210-221). Klasik Türk şiirinde kaside yazma geleneği Tanzimat’tan sonra da devam etmiş hatta Cumhuriyet’in ilk yıllarında kaside yazan şairler ortaya çıkmışsa da modern Türk şiirinin etkisiyle kasidecilik zamanla önemini yitirmiştir (Ekinci, 2019, 17).

Kaside nazım şekli; nesib ya da teşbîb, medhiye, tegazzül, fahriye ve dua gibi ana bölümlerden meydana gelir. Başka bir ifade ile kendine has bir kompozisyonu bulunmaktadır. Ancak bu kompozisyon her kaside için söz konusu değildir. Kimi zaman bölüm sıralamalarında değişiklik görülür kimi zaman ise bazı bölümler yer almaz. Kasidenin asıl maksadının ifade edildiği bölüm medhiyedir. Bu bölüm şiirin merkezidir. Baştaki ve sondaki bölümler, bu kısmı desteklemek durumundadır. Genellikle önemli bir kişinin veya değerli bir varlığın övüldüğü bu kısımda şair, sanatkârane bir tarzda memduhunu övmektedir. Asıl maksat övgü olmakla birlikte şairin bundaki başarısı; övgüsünde ne kadar ileri gittiğine değil üslubundaki sanat yönüne bağlıdır. Kasidelerin adlandırılmasında da farklı yollar takip edilmiştir. Bazı kasideler, işledikleri konulara göre bazıları ise kafiye (revî) harflerine ya da rediflerine göre adlandırılmıştır (Saraç, 2019, 334-337).

Kasideler farklı amaçlarla kaleme alınmış olsa da “kaside” denildiğinde ilk olarak övgü (medhiye) akla gelmektedir. Kaside bağlamında “medih” sözü ise caize beklentisiyle bir devlet büyüğünü şiirle/şiir yazarak övmektir (Çakıcı, 2021, 195). Yüksek makamlarda bulunan kişilerin övüldüğü şiirlerde bu şahıslara verilen özelliklerle aslında bu şahıslarda olması gereken cömertlik, adalet gibi vasıflar onlara hatırlatılmakta, onlar bu faziletlerle teşvik edilmektedirler. Övülen kişinin özellikleri, bu özelliklerin en meşhur temsilcileri olan kahramanlarla ilişkilendirilmektedir. Örneğin; padişah, hükümdarlık gücüyle Hz. Süleymân ve İskender’e; adaletiyle Nûşrevân ve Hz. Ömer’e; cömertliğiyle Hâtem’e; zekâsı ve bilgisiyle Eflâtûn ve Aristo’ya benzetilir (Kurnaz - Çeltik, 2013, 181; Saraç, 2019, 338).

Kasideler -her ne kadar bir fırsat (padişahın tahta çıkması, bayram, nevrüz, düğün merasimi, savaşta elde edilen bir başarı, yeni bir binanın inşası, değer verilen bir devlet adamının çıktığı sefer veya yolculuktan dönmesi...) düşürüp devlet ya da din büyüklerini övmek amacıyla yazılıyor ve önemli kişilere sunulanlar karşılığında caize alınıyorsa da- aynı zamanda çağına tanıklık eden şiirlerdir. Şairler, içinde yaşadıkları toplumun duygularına tercüman olurlar. Bazı kasideler, tarihî belge niteliğinde iken bazıları da tarihî belgeleri destekler mahiyettedir. Tarihçilerin yalın bir ifadeyle ve genellikle nesir olarak ele aldığı olayları şairler, sanatlı bir ifadeyle anlatırlar (Ayyıldız vd., 2014, 168). Kasidecilik geleneğini yalnızca padişahların övgüsünü kazanma veya maddi menfaat elde etme amacıyla ortaya çıkan bir tür olarak görmek kısmen doğru olsa da eksik bir yaklaşımdır. Zira şairlerin aldıkları para ya da hediyelerin yalnızca bir övgü karşılığı olduğunu savunmak hem o dönemin şairlerine haksızlık etmek hem de tarihte önemli bir yer edinmiş kişileri salt övgülerle mutlu olan sıradan insanlar gibi göstermek olur (Kıyçak, 2010, 22).

Osmanlı Devleti çatısı altında Türkçe, Farsça ve Arapça şiirler kaleme almış pek çok şair yetişmiştir. Bu şairlerin birçoğu paşa, vali, mutasarrıf, şeyhülislam, kadı, müftü, müderris, muallim ve kâtip gibi devlet görevlerinde bulunmuşlardır. Görevleri gereği toplumsal ve yönetsel hayata tanıklık eden bu şairler, eserlerinde farklı konulara yer verirken bazen de devrin önemli şahsiyetlerine medhiyeler düzmüşlerdir. Bunlardan biri de XVI. yüzyıl divan şairlerinden Merdümî’dir. Şairin şiirlerini bir araya getirdiği bir divanın olup olmadığı kesin olarak bilinmemekle birlikte bazı mecmualarda şiirlerine rastlanmaktadır. Bu çalışmada Merdümî’nin bir mecmuadan hareketle daha önce yayımlanmadığı tespit edilen bir kasidesi ele alınacak, şekil ve muhteva açısından incelendikten sonra çeviri yazılı metnine yer verilecektir.

1. Kaside Hangi Merdümî'ye Aittir?

Tezkirelerde iki Merdümî'den bahsedilmektedir. Bunlardan ilki Galata Emîni Ali Çelebi-zâde Merdümî'dir.¹ Kaynaklarda doğum tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmayan Merdümî'nin asıl adı Abdüsselâm'dır. İstanbul'da doğan şair, sipahi zümresinden Galata Emîni Ali Çelebi'nin oğlu olup Hoca Hayreddin'in damadıdır. Şairliğinin yanı sıra bilhassa hüsn-i hattıyla şöhret bulan Sa'î Abdülkerîm Çelebi'nin de kardeşidir. Tezkirelerde yer alan bilgilere göre; akıl ve ilim yönünden seçkin, nükteli söz söylemede mahir ve yaratıcı, zamanının itibar edilen ve beğenilen kişisi, irfan ehlinin şairliğini ve kişiliğini methettiği birisidir. Merdümî, yalnızca şairlikte değil aynı zamanda musikide de yeteneklerini kanıtlamış bir sanatkârdır. Gelibolulu Âlî, onun özellikle güzel sesinden ve tambur çalma konusundaki ustalığından övgüyle söz etmektedir (İsen, 1998, 273).

Kültürlü bir muhit içerisinde yetişen şair, iyi bir eğitim alarak medrese tahsilini tamamlamıştır. Aşçı-zâde Hasan Çelebi'den mülazım olduktan sonra çeşitli yerlerde kadılık ve müderrislik görevinde bulunmuştur. En son Üsküp kadısı iken 971/1563 yılında vefat etmiştir. Bursalı Cinânî "Çeşmü'nî yumdu'n cihândan Merdümî hayfâ vü âh" mısraını ölümüne tarih düşürmüştür.

*Osmanlı Müellifleri'*nde şairin mürettep bir divanı olduğu kayıtlıysa da (Bursalı Mehmet Tâhir Efendi, 1972, 224) eser, henüz ele geçmemiştir. Bununla birlikte Merdümî'nin kırk ayet ve kırk hadis tercümesi yaptığı *Tuhfetü'l-İslâm* adında bir eseri vardır. Söz konusu eser, 971/1563 yılında Üsküp'te tanzim edilmiş ve devrin padişahı Kanunî Sultan Süleymân'a (salt. 1520-1566) sunulmuştur. 513 beyitten müteşekkil olan ve "fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün" kalıbıyla kaleme alınan eserde besmele, hamdale, salvele, medh-i âl ü ashâb, medh-i padişâh, münâcât ve sebeb-i te'lif bölümlerinden sonra seçilen kırk ayet ve kırk hadis birer kıt'a ile tercüme edilmiştir. Tercümesi yapılan ayet ve hadisler, daha çok didaktik mahiyet arz etmektedir. Eser, amacına uygun bir şekilde başka bir ifade ile herkesin okuyup anlayabilmesi için sanat endişesinden uzak, anlaşılır bir dil ve akıcı bir ifade tarzı ile nazmedilmiştir. *Tuhfetü'l-İslâm*, Ahmet Sevgi tarafından yayımlanmıştır (1993).

Kaynaklarda bahsedilen diğer Merdümî'nin ise hayatı ve eserleri hakkında detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Öyle ki varlığından yalnızca *Künhü'l-Ahbâr* adlı eserde bahsedilmektedir. Burada yer alan bilgilere göre; Merdümî, Abdülkerîm Efendi'nin azatlı kölesi ve evlatlığı olan Amrî'nin oğludur. II. Selîm şehzade iken mutfak emîni olarak görev yapmış ve bu dönemde sarayla yakın ilişkiler kurmuştur. II. Selîm tahta çıktıktan sonra devlet kademesinde hızla yükselmiş ve Galata gümrük kâtipliği görevine getirilmiştir. Merdümî, hem şairler arasında hem de toplum içinde dikkat çeken özgün ve sıra dışı bir şahsiyettir. Bu bilgilerin yanı sıra söz konusu eserde Merdümî ile ilgili şöyle bir olay nakledilmektedir: *Sene 970/1562 civarında Turak Çelebi merhuma defterdarlık görevi verildi. Mirahor olduğu dönemde baştan ayağa tamamen altın işlemeli elbiseler giyerdi. İkinci vaktinde, yarı sarhoş bir hâlde haremnden çıktı. Orada emri altında hazır bulunanlar, el öperek hızla biat etmeye giriştiler. Bunun üzerine Merdümî, doğaçlama bir matla söyleyerek ortaya çıktı. Şair, el öpüp matlasını okuduğu anda elliden fazla altın işlemeli ve ipek kumaşlardan yapılmış kıyafetlerin orada bulunanlara hediye edilmesine vesile oldu* (İsen, 1994, 326).

Yukarıda zikrolunduğu üzere kaynaklarda Merdümî mahlasını kullanan iki farklı şair tespit edilmiştir. *Riyâzü's-Şu'arâ'*'da yer alan bilgilere göre bu şairlerden biri 970/1563 yılında vefat etmiştir. Bilindiği üzere II. Selîm 1566'da tahta cülus etmiştir. Sözü edilen şairin 1563 yılında vefat etmiş olması, çalışmamıza konu olan bu kasidenin kendisine ait olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Diğer Merdümî'nin doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte II. Selîm'in tahta çıkışının ardından kendisine Galata gümrük kâtipliği görevi verildiği kaynaklarda geçmektedir. Dolayısıyla kasidenin her ne kadar ölüm tarihi bilinmese de II. Selîm döneminde hayatta olduğu anlaşılan bu Merdümî'ye ait olduğu söylenebilir. Buna ek olarak kasidenin 26. beytinde geçen "bende'n oğlu bende-i mazlûm" ifadesi de söz konusu Merdümî'nin kasideyi yazmış olma ihtimalini destekler niteliktedir. Zira şairin babası Abdülkerîm Efendi'nin azatlı kölesi Amrî (ö. 930/1523-24)'dir. Bu bilgi, kasidedeki söz konusu ifadeyle örtüşmektedir. Ayrıca şairin kendisini "bendenin oğlu" olarak tanımlaması da dikkat çekicidir. Bununla birlikte Merdümî'nin şair bir aileden gelmiş olması, çalışmamıza konu olan kasideyi kaleme alma olasılığını kuvvetlendirmektedir.

¹ Merdümî'nin hayatı ve edebî kişiliği için şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Balcı, 2014, 328; Bursalı Mehmet Tahir Efendi, 1972, 224; Canım, 2000, 482; Cunbur - Ağca, 2006, 326; İpekten vd., 1988, 284; İsen, 1994, 273; Kaplan, 2014; Kaplan, 2021; Kurnaz - Tatçı, 2001, 950-951; Kılıç, 2010, 801-804; Sungurhan, 2017, 185-186; Sungurhan, 2017, 772-773; Şemseddin Sami, 1306, 4258; Sevgi, 1991, 101-164; Sevgi, 1991, 105.

2. Merdümî'nin Yayınlanmamış Kasidesi

2.1. Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Yazma Eserler Koleksiyonu 005290 Numarada Kayıtlı Risale Mecmuası

Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Yazma Eserler Koleksiyonu 005290 numarada kayıtlı mecmua, 300x210-250x170 mm. ölçülerinde olup karton ciltlidir. Varak sayısı 107, kâğıt rengi nohudî, yazı türü ve satır sayısı muhtelifdir. Bazı varaklarında su lekelerinden dolayı kararmalar vardır. Kimi sayfa kenarlarında ise tahripler söz konusudur. Manzum ve mensur metinlerin iç içe kaydedildiği mecmuada, mensur metinler ağırlıktadır. Mecmuanın ne zaman tertip edildiği kesin olarak bilinmemektedir ancak risaleler ve diğer metinlerin bazılarının sonunda yer alan istinsah tarihlerinden hareketle XVII. yüzyılda derlendiği tahmin edilmektedir.² Mecmuadaki metinlerin tamamına yakını dinî ve tasavvufi konuları ihtiva etmektedir. Söz konusu eserler; *Risâle fi'l-Fedâ'ili'l-Besmele*, *Risâle fi'l-Vakf*, *Risâle fi Fedâ'il-i Telhîs-i Esîr*, *Tercümân-ı Fıkhî'l-Ekber*, *Ta'lika 'ale'l-Kitâbi'l-Hudûd*, *Mıkyâsü'l-Kıyâs fi Mekâdiri'n-Nâs*, *Hucurât Tefsiri* şeklindedir. Bunların yanı sıra mecmuada *Risâle-i Gâlib ve Mağlûb*, *Sühbatü'l-Ahbâr*, *İhtiyârâtü'l-Eyyâm* gibi muhtelif konularda yazılmış eserler de vardır. Bu eserler dışında derkenarlara kaydedilmiş çeşitli dualar, ilaç terkib ve tarifleri ile fevâ'idler de bulunmaktadır.

2.2. Kasidenin Şekil ve Muhteva Özellikleri

Çalışmamıza konu olan kaside, mecmuanın 30a sayfasında kayıtlıdır. "*Kasîde-i Merdümî Efendi*" başlığını taşıyan bu manzume, 29 beyitten müteşekkildir ve aruzun "*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*" kalıbı ile nazmedilmiştir. Manzumede yer yer vezin kusurlarına rastlanmaktadır. Kaside, klasik Türk şairlerinin de genellikle tercih ettiği- mürdef kafiye ile kaleme alınmış ve şiirde "*hân, hâkân, devrân, dükkân, 'unvân, derbân, gerdân, âbâdân, rahşân, şâhân, meydân, Nûşrevân, h'ân, bahâristân, handân, hayvân, savlecân, mîzân, hûn-feşân, îmân, sultân, bürhân, 'âlî-şân, bürrân, hân, fermân, çevgân, eyvân*" gibi Arapça ve Farsça kelimeler arasında kafiye yapılmıştır. Redif olarak da Arapça "*adl*" sözcüğü tercih edilmiştir. Manzume, klasik kaside tertibine uyulmadan yani nesib, tegazzül ve fahriye bölümlerine yer verilmeden sadece medhiye ve dua bölümlerinden meydana getirilmiştir.

Kasidenin 1-17. beyitleri arası medhiyedir. Bu bölümde II. Selîm'in övgüsüne yer verilmiştir. Kaside, "*Ey 'adâlet mülkine server olan sultân-ı 'adl/Hazret-i Sultân Selîm bin Süleymân Hân-ı 'adl*" beytiyle başlamaktadır. Burada Sultan II. Selîm adaletin simgesi olarak övülmekte ve onun adaletli yönetimi yüceltilmektedir. Sultan Selîm methedilirken aynı zamanda onun babası olan Kanunî Sultan Süleymân'a da gönderme yapılmaktadır. Zira Osmanlı Devleti'nde her alanda olduğu gibi adalet anlayışı da Kanunî Sultan Süleymân döneminde zirveye ulaşmıştır. Bu bağlamda da Kanunî Sultan Süleymân'ın oğlu Sultan Selîm, adaletin egemen olduğu bir hükümetin başı olarak tanıtılmaktadır. O, adaletin tahtında hüküm süren öyle bir hükümdardır ki her hükümdarın adaleti, onun adaletinin karşısında boyun eğer. O, yüce makam ve mevkilerin en şöhretli padişahı, güç ve kudret mülkünün hükümdarı, zamanın en adil, insafı ve şerefli sultanıdır.

Kaside geleneğinde devlet adamları en yüksek seviyede övülür ve onlar, en güçlü ve ideal örneklerle betimlenir. Bu tür övgüler, genellikle aşırı yüceltilmiş bir biçimde sunulur. Kasidelerde övülen devlet adamı âdeta bir kahraman, halkı yöneten bir lider ya da adaletin tecelli bulduğu bir figür olarak tasvir edilir. Başka bir ifade ile klasik kaside örneklerinde padişahlar ve diğer devlet adamları genellikle adalet, cömertlik, kahramanlık, bilgelik gibi en yüksek erdemlerle ilişkilendirilir. Kasideyi yazan şair de onun en iyi özelliklerini ve en güçlü yönlerini betimler, çoğu zaman da tarihi şahsiyetlere gönderme yaparak bu nitelikleri pekiştirir. Merdümî de bu geleneğin bir parçası olarak manzumesinde adaletiyle bilinen Nûşrevân'ı ve cömertlik timsali olarak tanınan Hâtem'i zikreder. Öyle ki onun adaleti ve cömertliği karşısında Nûşrevân ve Hâtem'in namı silinse buna şaşılmaz. Zira o, bu erdemlerin âdeta bir madenine sahip yani sürekli ve doğal bir şekilde bunları sergileyen bir kişiliktir. Şair, bu kişinin içindeki cömertlik ve adalet özelliklerini öylesine derinden anlatır ki bu erdemlerin kaynağının o kişinin doğasında, yaratılışında olduğunu vurgular. Kayser, Hâkân, Kısra, Rüstem ve Efrâsiyâb gibi tarihte büyük güce sahip lider ve kahramanlarla da karşılaştırarak övgüsünü pekiştirir. Buna göre; sözü edilen tarihi figürler, onun meclisinde adaletin dönen buhurdanlığı bile olamazlar. Onun şerefli namını işiten ister Arap ister Acem olsun, adalet arsasında kimse ona denk değildir. O, her bir bireye adaletli bir tutum sergiler. Onun adalet sofrasından herkes nasibini alır. Gül yanaklarını ve gonca dudaklarını görenler, dünya bahçesinde adalet baharının geldiğini sanır. Gönül bahçesinde boyu âdeta taze bir fidan, yanağı adaletin açılmış bir gülüdür. Dudağı da adaletin ölümsüzlük çeşmesinin suyudur. Merdümî, övgüsünü daha da ileriye götürerek Sultan Selîm'in fiziki özelliklerini doğadaki unsurlar ile ilişkilendirmiş ve adalet vurgusunu güçlendirmiştir. Şair, gül ve bahar metaforlarını kullanarak adaletin egemen olduğu bir dönemin başladığını ve bu devirde güzelliklerin ortaya çıktığını dile getirmiştir. Bu meyanda da adaletin toplumsal ve manevi gücüne dikkat çekmiştir. Gül, adaletin hem estetik hem manevi yönlerinin sembolüdür. Adaletin varlığı, toplumsal ve içsel güzelliklerin açığa çıkmasını sağlar. Adaletin baharı ifadesi, adaletin hüküm sürdüğü bir dönemin başlangıcını tıpkı doğanın uyanışı gibi huzur ve düzenin yeniden filizlenmesini temsil eder. Bununla birlikte adalet, abıhayat gibi betimlenir.

² *Risâle fi'l-Fedâ'ili'l-Besmele* [1-10 Safer 1017/17-26 Mayıs 1608]; *Risâle fi'l-Vakf* [20-29 Receb 1026/24 Temmuz 2 Ağustos 1617]; *İhtiyârâtü'l-Eyyâm* [1043/1633-1634]; *Tercümân-ı Fıkhî'l-Ekber* [1-10 Zilhicce 1022/12-21 Ocak 1614]; *Risâle fi Fedâ'il-i Telhîs-i Esîr* [10-20 Şaban 1026/1617].

Adaletin kaynağından akan bu su, hayat verir. Zulümle ölüme terk edilen mazlumların yeniden hayata kavuşması adaletin kaynağından akan suyla mümkündür.

Şairler; padişahlar, sadrazamlar ve diğer devlet adamlarını adaletli olmaları konusunda sürekli olarak uyarmış ancak bu uyarılarını genellikle kasidelerin şairane ve abartılı övgüleri arasına gizleyerek dile getirmişlerdir. Kasidelerde adaletin önemine vurgu yaparak yöneticileri zulümden kaçınmaları için ince bir şekilde ikaz etmişlerdir. Bu çerçevede, kasidelerdeki abartılı övgüler arasına ustaca yerleştirilen padişahın ya da vezirin “çok adil” olduğunu dile getiren beyitlerin birer dalkavukluk örneği değil uyarı niteliğindeki doğruyu söyleme, yanlıştan sakındırma amaçlı söylemler olduğu anlaşılmaktadır. Bu tür övgüler, bir bakıma ideal yöneticinin nasıl olması gerektiğini hatırlatma amacı taşımaktadır. Şair, mısralarıyla -kişi zalim bile olsa- sen adalette benzersiz bir hükümdarsın diyerek padişaha adil olması gerektiğini kibarca hatırlatma görevini yerine getirmiştir (Kaplan, 2005). Öte yandan, şairlerin bu tür sözleri dile getirmesinde bizzat adaletsizliğe uğramalarının da etkili olduğu söylenebilir. Saray çevresinde veya devlet kademelerinde himaye gören pek çok şair, zaman zaman haksızlıklara maruz kalmış, hak ettikleri değeri görememiş ya da siyasetin çalkantılı ortamında mağdur olmuştur. Bu nedenle kasidelerde yer alan adalet vurguları sadece bir öğüt değil aynı zamanda şairlerin kendi yaşadıkları adaletsizliklere karşı dolaylı bir serzeniş niteliği de taşımaktadır. Kendi mağduriyetlerini doğrudan dile getiremeyen şairler, padişahı ya da veziri adil olmaya teşvik ederek aslında toplumsal adalet beklentilerini de ifade etmişlerdir. Çalışmamıza konu olan manzumenin şairi Merdümî de kasidesinde asıl meramını anlattığı bölümde (18-23. beyitler arasında) maruz kaldığı iftiralar ve haksız yere görevden alınması karşısında adalet arayışına girerek yaşadığı mağduriyeti dile getirmiştir. Şair, Sultan Selim’e adaletin çiğnendiğini ve zulmün hüküm sürdüğünü doğrudan değil edebî bir dille ifade etmektedir. Karamanlı bir kişiden bahsederek onun zalim, kötü niyetli ve adaletten uzak biri olduğunu dolayısıyla bu kişinin kalbinde adalet inancının zerre kadar bulunmadığını söyler. Bununla birlikte kendisine iftiralar atıldığını ve haksız yere görevden alındığını dile getirir. Melamet (ayıplama, suçlama) kılıcının kalbini yaraladığını söyleyerek yaşadığı mağduriyeti anlatır. “Kanı adl?” ifadesiyle adaletin nerede olduğunu sorgulayan şair, dürüst insanların mağdur edildiğini, yalancı ve çıkarıcıların ise refah içinde yaşadığını belirterek dönemin adalet anlayışını eleştirir. Bu noktada, padişaha hitaben “*Senin devrinde böyle mi olması gerekir, ey adalet sultanı?*” diyerek hem bir övgü hem de ince bir eleştiri yöneltir. Ardından bir müderris ve bir kadı tarafından haksız bir şekilde soruşturulduğunu aktarır. Akabinde kendi doğruluğunu iki güçlü delille ispatlayabileceğini ve suçlamaların asılsız olduğunu ifade eder. Son olarak padişahın eski görevine iade edilmesi için emir vermesini talep eder. Bunun adil bir hükümdara yakışan bir karar olacağını vurgulayarak padişahın adaletine duyduğu güveni dile getirir. Padişahın bu zulme uğramış kişiyi lütfedip gamdan azat etmesini ister. Düşmanların ve zulmün adaletin hükmüyle yok olmasını ve adaletin her zaman galip gelmesini diler.

3. Çeviri Yazılı Metin

Kaşide-i Merdümî Efendi

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Ey 'adâlet mülkine server olan sultân-ı 'adl
Hâzret-i Sultân Selîm bin Süleymân Hân-ı 'adl
- 2 Bir şehen-şâh-ı serîr-i ma'daletsin kim senüñ
Ser-fürü eyler had-i 'adlünde her hâkân-ı 'adl
- 3 Şehriyâr-ı şehri-i devlet şâh-ı mülk-i saltanat
Pâdişâh-ı ehl-i 'izzet dâver-i devrân-ı 'adl
- 4 N'ola Nüşîrvân ile tayy olsa nâmı Hâtemüñ
Oldı hulkûñ ma'den-i cûd u şehâ dükkân-ı 'adl
- 5 Pâdişehler 'adl ile 'unvân bulur lîkin senüñ
Zât-ı pâk [ü] bî- 'adlûñle durur 'unvân-ı 'adl
- 6 Bâr-gâh-ı 'adlûñi bekler şehâ leyl ü nehâr
Devlet ü 'izzet işigüñde iki derbân-ı 'adl
- 7 Kayşer ü Hâkân u Kisrâ Rüstem ü Efrâsiyâb

- Meclisünde olmayanlar micmere-gerdân-ı ‘adl
- 8 Hürrem ü ser-sebz olurdu bâğ-ı ‘âlem ser-te-ser
Yağsa ger mîğ-ı kefünden sürür-âbâdân-ı ‘adl
- 9 Mihr-i evc-i mekremet mâh-ı sipihr-i ma‘delet
Necm-i gerdün-ı sa‘âdet kevkeb-i rahşân-ı ‘adl
- 10 İşidüp nâm-ı şerîfüñ ger ‘Arabdur ger ‘Acem
Geldiler cümle rikâbuñ öpmege şâhân-ı ‘adl
- 11 ‘Arşa-i ‘adl içre kimse hem-‘inân olmaz saña
Zâtuña oldu müselleme serverâ meydân-ı ‘adl
- 12 Gördiler ‘adl ü şehâñı şerm-sâr olup şehâ
Terk-i dünyâ itdiler Hâtemle Nûşirvân-ı ‘adl
- 13 ‘Adlün ile halk-ı ‘âlem sîr olurlar cümleten
Ger bisât-ı devletünde başı iderseñ h‘ân-ı ‘adl
- 14 Seyr iden gül ruhlaruñla gonce la‘lûñı şanur
Gülşen-i ‘âlemde açıldı bahâristân-ı ‘adl
- 15 Bâğ-ı dilde kâmetün gûyâ nihâl-i tâzedür
Gülşen-i cânda ‘izâruñ bir gül-i handân-ı ‘adl
- 16 Zûlm ile mürde olan mazlûmlar ihyâsına
Serverâ la‘lûndür âb-ı çeşme-i hayvân-ı ‘adl
- 17 Gûyveş gâltân olursa kelle-i zâlim n’ola
Oldı destün ‘arşa-i ‘adl içre şavlecân-ı ‘adl
- 18 Herkesi mikdârına göre ri‘âyet eyle kim
Çün kefi ‘adlün olupdur kefe-i mîzân-ı ‘adl
- 19 Başını zâlimlerün kes serverâ kışâş idüp
Destüne bu ‘arşada al tîğ-ı hûn-efşân-ı ‘adl
- 20 Şol Karaman oğlu dinen zâlim [ü] bed-h‘âh kim
Yoğ idi kalbinde hergiz zerrece îmân-ı ‘adl
- 21 İftirâlar eyledi ‘azl itdiler nâ-hağ beni
Bağrumı hûn eyledi tîğ-ı melâmet kanı ‘adl
- 22 Kâzib olan ber-murâd u şâdık olan nâ-murâd
Böyle mi olmak gerek ‘aşruñda ey sultân-ı ‘adl
- 23 Bir müderrisle beni bir kâdî teftiş itdiler
Şidkuma anlar benüm oldu iki bürhân-ı ‘adl
- 24 Serverâ emr eyle kim virsünler eski manşibum
‘Adlüne lâyığ budur ey şâh-ı ‘âlî-şân-ı ‘adl
- 25 Kim buyurmuşdur Resûl-i Kird-gâr-ı bî-zevâl
Yig durur biñ yıl ‘ibâdet itmeden bürrân-ı ‘adl

- 26 Merdümî bendeñ şehâ ‘abd-i ‘anîfündür senüñ
Ğamdan âzâd eyle anı luţf idüp ey hân-ı ‘adl
- 27 Bendeñ oğlı bende-i mazlûm kim şehâ senüñ
Zulmümi ‘adl ile def‘ it eyle gel fermân-ı ‘adl
- 28 Gûy olup bu ‘arşa-i ‘âlemde düşmen kellesi
Dâ‘im olsun dest-i ‘adlünde şehâ çevgân-ı ‘adl
- 29 Câlis-i evreng-i ‘izzet ol serîr-i dünyede
Sâyebân olsun ser-i mes‘ûduña eyvân-ı ‘adl

Sonuç

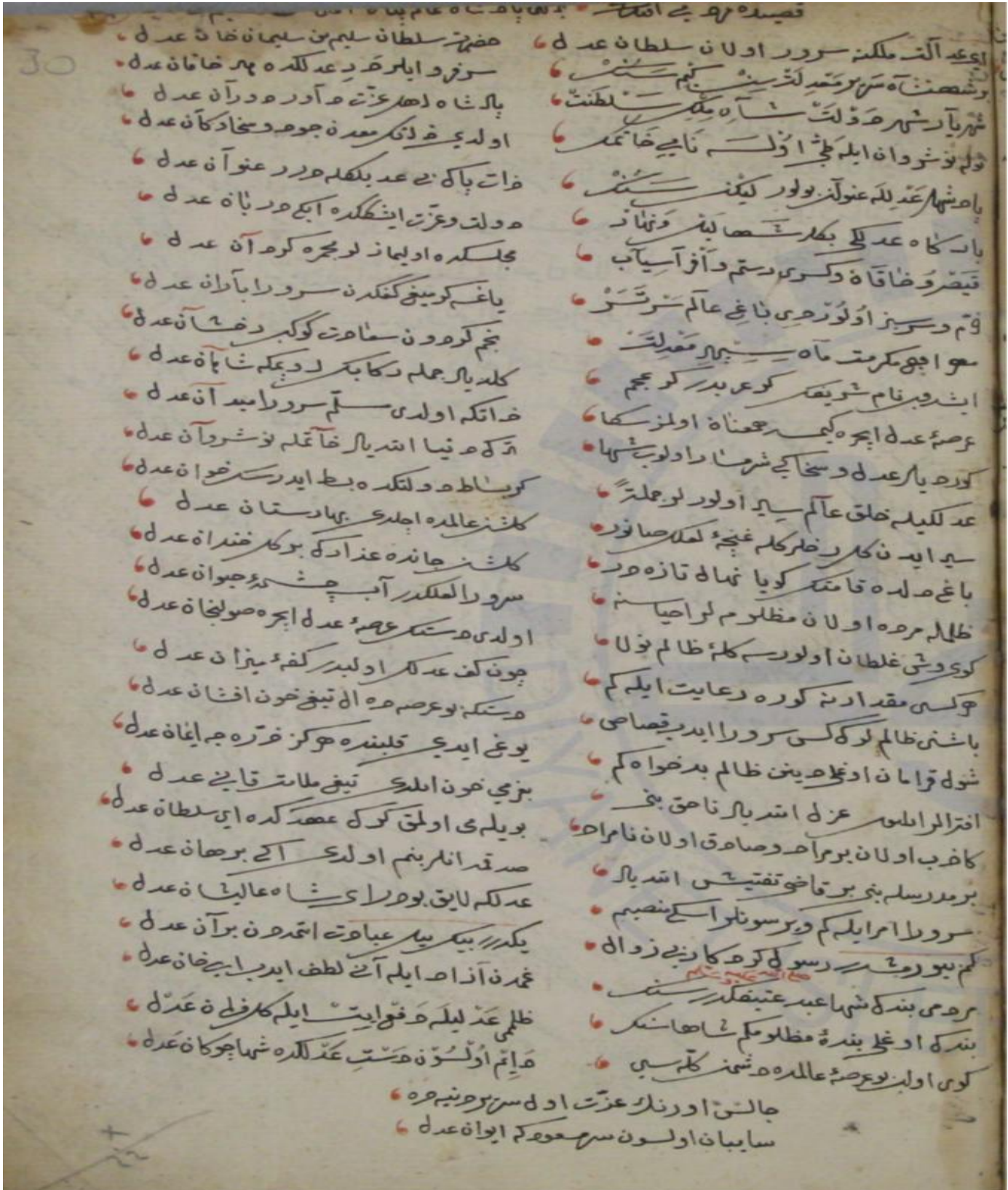
Klasik Türk edebiyatı araştırmacıları için değerli kaynaklardan biri olan mecmualar, henüz keşfedilmemiş eserleri, farklı türleri, şiirleri vb. içermesi bakımından büyük bir ehemmiyet taşımaktadır. Başka bir ifade ile mecmualar, henüz keşfedilmemiş birçok materyalin gün yüzüne çıkarılmasına olanak tanıyarak edebiyat araştırmacılarına rehberlik etmektedir. Bilhassa kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerinin mecmualar sayesinde tespit edilerek edebiyatımıza kazandırılması kayda değer bir hizmettir. Bu mecmualardan birisi de Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Yazma Eserler Koleksiyonu 005290 numarada kayıtlıdır. Söz konusu mecmua, XVI. asır şairlerinden Merdümî’nin yayımlanmamış kasidesini içermesi bakımından dikkat çekmektedir. Çalışmamıza konu olan kaside, mecmuanın 30a sayfasında kayıtlıdır. 29 beyitten müteşekkil olup aruzun “fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün” kalıbı ile nazmedilmiştir. Manzumede yer yer vezin aksaklıklarına rastlanmaktadır. Kaside, klasik Türk şairlerinin de genellikle tercih ettiği- mürdef kafiye ile kaleme alınmıştır. Redif olarak da “adl” kelimesi tercih edilmiştir. Klasik kaside tertibine uyulmadan yani nesib, tegazzül ve fahriye bölümlerine yer verilmeden sadece medhiye ve dua bölümlerinden meydana getirilmiştir. Konularına göre tasnif edildiğinde kasidenin 1-17. beyitlerinin medhiye olduğu görülmektedir. Bu bölümde II. Selîm’in övgüsüne yer verilmiştir. 18-23. beyitler arası ise asıl meramın anlatıldığı bölümdür. Burada Merdümî, maruz kaldığı iftiralar ve haksız yere görevden alınması karşısında adalet arayışına girerek yaşadığı mağduriyeti dile getirmiştir. Akabinde padişahıtan eski görevine iade edilmesi için emir vermesini istemiş ve manzumesini dua ile sonlandırmıştır.

Netice itibarıyla, çalışmamızın temelini oluşturan kasidenin bir mecmuada tespit edilmesi, mecmuaların klasik Türk edebiyatı sahası için bir kez daha son derece değerli ve önemli kaynaklardan biri olduğunu gözler önüne sermektedir.

Kaynakça

- Aydemir, Yaşar, "Türk Edebiyatında Kaside." *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi [Bilig: Bilim ve Kültür Dergisi]* 22 (2002): 133-168.
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi. *Osmanlı Müellifleri (1299–1915)*. Cilt 3. İstanbul: Meral Yayınları, 1975.
- Canım, Rıdvan (haz.). *Latîfî, Tezkîretü's-Şu'arâ ve Tabsîratü'n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yayınları, 2000.
- Cunbur, Müjgan - Hasan Ağca. "Merdümî." *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. Cilt 6. Ankara: AKM Yayınları, 2006.
- Çakıcı, Bilal. "Medhiye Olmayan Kasideler ve Kasidenin Bölümlerine Bir Bakış." *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten* 71 (Haziran 2021): 193-203. DOI: 10.32925/tday.2021.59
- Çavuşoğlu, Mehmet. "Kaside." *Türk Dili: Türk Şiiri Özel Sayısı-II (Divan Şiiri)*, Cilt LII (Temmuz, Ağustos, Eylül 1986): 17–77.
- Çınar, Mustafa. "Kaside Nazım Şeklinin Tarihî Gelişimi." *Ekev Akademi Dergisi* 10/27 (2006): 214.
- Ekinci, Ramazan. "Nazım Şekilleri." *Eski Türk Edebiyatı Teorik Bilgiler: Nazım Şekilleri, Edebi Türler, Aruz ve Edebi Sanatlar*. ed. Özer Şenödeyici, 15-17. Çorum: Kut Yayınları, 2019.
- Elmalı, Hüseyin. "Kaside." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 24/562–564. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı: Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
- İpekten, Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey. *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: KTB Yayınları, 1988.
- İsen, Mustafa (haz.). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1994.
- İsen, Mustafa vd. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. İstanbul: Grafiker Yayınları, 2016.
- Kaplan, Mahmut. "Şair Gözüyle Adalet ya da Kaside ve Nasihat-Nâmelerde Adalet Kavramına Dair." *Köprü Dergisi*, Güz 2005. <https://www.koprudergisi.com/guz-2005/sair-gozuyle-adalet-ya-da-kaside-ve-nasihathat-namelerde-adalet-kavramina-dair/>
- Kaplan, Yunus. "Merdümî, Galata Emîni Ali Çelebi-zâde Abdüsselâm Merdümî Efendi." *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. 2014. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/merdumi-galata-emini-ali-celebizade>
- Kaplan, Yunus. "Tuhfetü'l-İslâm (Merdümî)." *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. 2021. <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/tuhfetu-l-islam-merdumi>
- Kâtip Çelebi. *Keşfü'z-Zunûn*. Cilt 1, çev. R. Balcı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007.
- Kılıç, Filiz (haz.). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ, İnceleme-Metin*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2010.
- Kıyçak, Özgür. 17. Yüzyıl Kasidelerinde Zihniyet Çözümlemesi ve Eğitim Sürecinde Kullanımı. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Kurnaz, Cemal - Mustafa Tatcı (haz.). *Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî - Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. Cilt 2. İstanbul: Bizim Büro Yayınları, 2001.
- Kurnaz, Cemal - Halil Çeltik. *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2013.
- Parlatır, İsmail. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi, 2014.
- Saraç, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi: Belagat ve Biçim-Ölçü-Kafiye*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.
- Sevgi, Ahmet. "Merdümî ve Tuhfetü'l-İslâm'ı." *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1991): 101-165.
- Sevgi, Ahmet (haz.). *Merdümî-Tuhfetü'l-İslâm (Kırk Ayet ve Kırk Hadis Tercümesi)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1993.
- Sungurhan, Aysun (haz.). *Beyânî, Tezkîretü's-Şu'arâ*. KTB. Yayınları, (2017). <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html>
- Sungurhan, Aysun. (haz.). *Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkîretü's-Şu'arâ*. Ankara: KTB Yayınları, 2017. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara>
- Şemsettin Sami. *Kâmûsü'l-A'lâm*. Cilt 6. İstanbul: Mihran Matbaası, 1306.
- Tolasa, Harun- Mustafa İsen. "Kasîde." *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1982.

EK:

(Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi, Yazma Eserler Koleksiyonu, Nu. 005290, vr. 30a.)